

КОРОБЕЙНИКОВА Я.С., к.геол.н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ТУРИЗМУ НА КУЛЬТУРУ ТА СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Основна ідея об'єднання територіальних громад – це регіональний розвиток та підвищення його ефективності. Практично всі повноваження буде передано на рівень територіальних громад. Вони відповідатимуть за розвиток та повне утримання місцевої інфраструктури, планування забудови територій громади та їх благоустрій, а також розроблятимуть та втілюватимуть проекти розвитку окремих галузей, які визначатимуть як пріоритетні [1].

На сьогодні імовірність «технологічного буму» в Україні є дуже низькою, тому продуктивність праці і конкурентоспроможність продукції ще довго залишатимуться низькими. Проблемним залишаються залучення крупних інвестицій в промисловий сектор. Тому необхідно врахувати можливість розвитку галузей, які не потребують значних капіталовкладень, проте дали би змогу забезпечити стійкий розвиток територіальних громад. Загальновідомими є переконливі аргументи на користь розвитку туризму в територіальних громадах Карпатського регіону. Але це ще не означає, що стимулюючи економічні процеси в даному напрямі, можна відразу ж досягти необхідних результатів. Для цього необхідні важливі рішення і продумані практичні дії протягом довгого періоду. Тому розвиток рекреації в місцевих громадах Карпатського регіону можна розглядати в контексті структурної перебудови народно-господарського комплексу, а в стратегічній моделі ця галузь повинна стати однією з пріоритетних.

Освоєння туристичного потенціалу є найбільш пріоритетним для розвитку Карпатського регіону. Проте, необхідно чітко уявляти потенційні можливості й негативні соціально-економічні ефекти, які можуть виникати при розвитку туризму, та враховувати їх при плануванні та управлінні туристичною діяльністю. Туризм призводить до пересування людей в різні географічні точки і встановленню соціальних відносин між людьми, які за інших обставин і не зустрілись би. Можуть бути культурні конфлікти в результаті розходжень в культурних, релігійних, етнічних поглядів, цінностей і стилях життя, володіння мовами і рівня достатку. Було досліджено різні рівні відношення місцевого населення до туристів. Перша стадія – ейфорія – коли гостям раді та приймають їх гостинно, друга – апатія - перехід до формалізованих відносин, коли турист розглядається виключно як джерело доходів, третя – роздратованість – місцеве населення починає сумніватись щодо користі туризму в їх місцевості («понаїхало їх тут»), неприязнь – коли всі соціальні і економічні проблеми пояснюються наявністю туристів [2]. Культурні конфлікти можуть в подальшому виникати із-за економічної нерівності (адже турист, звичайно, більше коштів витрачає в поїздці, ніж вдома чи місцевий житель). Так, наприклад, у більшості відпочинкових зон ціни зазвичай є вищими, ніж на інших територіях, що приводить до роздратованості місцевого населення. В деяких країнах туристи в силу невігластва та байдужості недостатньо поважають місцеві звичаї та моральні цінності. Так, в мусульманських країнах, де жінки зобов'язані виконувати ряд правил в одязі, європейці, американці одягаються згідно власних уявлень про одяг, що викликає негативну реакцію у місцевого населення. В соборах Риму пропонують туристам широкі шарфи, які можуть бути використані для покриття голови та спини. Туризм у багатьох асоціюється з випивкою та неналежною поведінкою, і це собі дозволяють люди, які би ніколи не шуміли на вулицях власного міста. Така ситуація також погіршує криміногенну ситуацію. Показники злочинності, як правило, зростають з розвитком туризму. Наявність великої кількості туристів з крупними сумами

грошей, цінними речами, приваблюють злочинців. На таких територіях процвітає торгівля наркотиками та проституція. Тому в багатьох країнах світу, де розвинутий туризм, організована спеціальна туристична поліція [3].

Один із негативних наслідків розвитку туризму - необхідність в великій кількості малокваліфікованих робітників (покоївок, офіціантів, садівників, працівників кухні, тощо). І хоча часто такі працівники можуть отримувати більшу заробітну плату, ніж решта місцевого населення (наприклад, середня зарплата працівників національного парку Таман Негра (Малазія) становить 120 \$, тоді як інше місцеве населення отримує біля 40\$), така ситуація унеможливорює кар'єрний ріст працівників [4]. Як правило, більш престижні та високооплачувані посади не займають представники місцевого населення. Така ж ситуація спостерігається в туристичному комплексі «Буковель» (Івано-Франківська обл.). У багатьох випадках туризм поповнює бюджети багатих верств населення, тобто збагачує багатих і збіднює бідних, посилюючи тим самим соціальну нерівність суспільства. Деякі місцеві жителі заздять очевидному добробуту туристів і заради задоволення своїх зростаючих запитів можуть здійснювати протиправні й аморальні дії, які зовсім не притаманні їх „дотуристській" культурі. Буває, що контакт із туристами породжує в місцевих жителів незадоволеність своїм життєвим рівнем, особливо, якщо вони не бачать для себе суттєвої вигоди від туристичних надходжень.

Психологічний вплив здійснює туризм на населення туристичних дестинацій, що може привести до важкого стресу. Так, внаслідок вандалізму туристів, розкидання сміття, наноситься шкода культурній спадщині території. Конфлікти можуть виникнути в результаті того, що туристична діяльність може перешкодити місцевим жителям займатись традиційним господарством, наприклад, рибальством чи збором грибів, ягід.

Хоча багато країн отримують чималі вигоди від туризму, залежати тільки від одного виду діяльності досить небезпечно. Туризм є нестабільним джерелом доходів, оскільки дуже залежить від економічної, соціальної та політичної

ситуації в країні. Яскравим прикладом можуть бути неймовірно привабливі туристичні об'єкти Ізраїлю, які через постійний військовий стан майже ніхто не відвідує.

Туризм є явищем сезонним, і тільки невелика кількість туристичних центрів у світі можуть хизуватися цілорічним потоком туристів. Як правило, більшу половину року місцеві жителі не зайняті і не отримують доходів. Прикладом може послужити Чорноморське узбережжя Криму, де особливо в зимовий період дуже гостро стоїть проблема зайнятості й доходів населення.

Підприємства, що обслуговують туристів, взаємопов'язані й будь-які зміни у величині витрат туристів призведуть до змін у рівні виробництва, доходів, зайнятості, обмінного курсу. Економічні переваги туризму в деяких країнах, особливо тих, що розвиваються, нерідко завищуються, оскільки включають істотні «відпливи» доходів із країни. Це пов'язано з використанням імпортованих товарів для забезпечення туристів, переважанням іноземних туроператорів і фірм на туристичному ринку, низькою часткою місцевого населення серед зайнятих у сфері туризму. Таким чином, хоча туризм і приносить цінну для країни іноземну валюту, значна частина її знову покидає країну.

В багатьох країнах туризм є єдиним і найважливішим способом зростання чи підтримки економіки. Така обставина зробила їх надзвичайно уразливими, так як все, що негативно впливає на розвиток туризму (наприклад, війни, тероризм, тощо) негативно впливає на економіку країни в цілому. Так, єгипетська, туніська економіки постраждали від терактів у 2014 – 2016 рр., так як різко зменшились туди туристичні потоки. Розвиток туризму може коштувати місцевим органам управління та платникам податків значних коштів, так як бізнесмени, які готові інвестувати в туристичні проекти, вимагають від місцевих органів влади удосконалення інфраструктури (наприклад, будівництво комунікацій, доріг, аеропортів, тощо). Громадські ресурси, які затрачаються на такий розвиток, не можуть бути направлені на інші важливі сфери, освіту чи охорону здоров'я. Сезонний характер туристичної галузі створює проблеми в тих місцях, які

суттєво залежать від туризму. Це нестабільність роботи працівників, і нестабільні їх доходи, нерівномірне завантаження закладів розміщення, інші проблеми, пов'язані з сезонністю.

Туризм як соціо-культурне явище також впливає на місцеве населення та його культуру, причому цей вплив є як позитивний, так і негативний. Позитивний вплив проявляється у вкладі туризму як галузі у місцеву економіку, створенні нових робочих місць (так як галузь туризму є трудомісткою), залученні інвестицій, удосконаленні соціально-побутової, транспортної інфраструктури території, прибутках у іноземній валюті, переоцінці культури і традицій, гордості місцевого населення за свій унікальний край. В той же час, місцеве населення туристичних дестинацій більше турбується тим, щоб зберегти власну унікальність, історичну та культурну спадщину від негативного впливу туризму. Традиційний туризм може стати причиною змін або втрати місцевої індивідуальності і цінностей, що може бути пов'язане такими чинниками як комерціалізація місцевої культури. Туризм може перетворити місцеву культуру в предмет споживання, якщо релігійні традиції, традиційні місцеві обряди і заходи видозмінюються, щоб відповідати очікуванням туристів. Це явище отримало назву «реконструйований етнос» та негативно впливає на розвиток місцевих культур. В процесі задоволення потреб туристів появляється ризик стандартизації всіх туристичних об'єктів, в той час як турист з однієї сторони потребує стандартних послуг, їх оформлення має бути оригінальним, зі збереженням стилю та місцевих традицій. Туристи з задоволенням купляють сувеніри, предмети мистецтва та ремесел. В багатьох туристичних районах ремісники реагують на попит на свою продукцію, вносять зміни в дизайн, що не завжди відповідають автентичному стилю, пристосовуються до потреб та смаків туристів. Це призводить до спрощення та уніфікації предметів мистецтва та ремісничих виробів. Це явище отримало назву «ерозія культури». Наприклад, викликають сумніви ідентичність «українських матрьошок», що пропонують

туристам сувенірні ринки в Українських Карпатах, які, як правило, виготовлені в Китаї.

Таким чином, туризм, даючи багато переваг для розвитку територіальних громад, може одночасно нести ризики соціально-економічного та культурного характеру. В процесі планування та реалізації інвестиційних туристичних проектів органи влади місцевих територіальних громад повинні оцінити перспективи - переваги та ймовірні ризики розвитку туризму.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад (№157-VIII від 05.02.2015). [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

2. Коробейникова Я.С. Стратегія збалансованого туризму: Конспект лекцій / Я.С. Коробейникова ; ІФНТУНГ .– Івано–Франківськ: Факел, 2011.

3. Маринин М.М. Туристские формальности и безопасность в туризме / М.М. Маринин; М.: Финансы и статистика, 2003. – 140с.

4. Петрасов И.В. Экономико-географические предпосылки устойчивого развития туризма в странах мира [Електронний ресурс] / И.В.Петрасов //Концепция устойчивого развития применительно к мировому туризму - Режим доступу http://tourlib.net/books_tourism/petrasov1-3.htm.